

Marloes Morshuis

De schaduwen van Radovar

Lemniscaat Rotterdam

Van Marloes Morshuis verschenen eerder bij Lemniscaat:

Koken voor de keizer
Borealis

De auteur ontving voor dit boek een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Tweede druk, 2019

© 2018 Marloes Morshuis

Omslag: Marc Suvaal, Lemniscaat

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v.,

Vijverlaan 48, 3062 HL Rotterdam, 2016

ISBN 978 90 477 1018 9

NUR 284

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux waardoor onnodig en milieuverontreinigend transport is vermeden.

Mei

Jona's longen stonden in brand. Er leek geen einde te komen aan de trappen. Ze sloeg dubbel en hapte naar adem. Kilian was al een halve trap verder, maar sprong naar beneden en pakte haar hand. 'Kom op. Nog acht verdiepingen tot het dak.'

'En dan?'

'Vertrouw je me?' vroeg Kilian.

Jona knikte. In heel Radovar waren vier mensen die ze blind vertrouwde en daar was Kilian er een van – ook al kende ze hem nog niet lang. Verder Zalman. Oma. Haar moeder.

Ver beneden hen stampten laarzen op de traptreden. Tranen sprongen in haar ogen. 'Het heeft geen zin meer. Ze komen eraan!'

'Nee, luister. Ze gaan naar beneden. Niemand verwacht dat wij naar boven gaan.'

'Ik snap ook niet waarom...'

Kilian trok Jona omhoog. 'Geen tijd. We moeten verder!'

Jona haalde gierend adem om zo veel mogelijk zuurstof binnen te krijgen en drukte met haar vuist de steken in haar buik weg. Haar beenspieren leken te ontploffen toen ze achter Kilian aan rende.

143. Hun vlucht was begonnen op de 126e verdieping van de Radovar Sunrise. Vierentwintig trappen tot aan het dak. Nog zeven te gaan en dan stonden ze op het hoogste gebouw van de stad, vijfhonderd meter boven de grond. Maar dan? In een film zouden er adelaars komen die hen vastgrepen en

meenamen naar hun nest in het hooggebergte van Radovia. Maar dit was geen film. In Radovar waren alleen zwarte vogels. De enige klauwen die hen zouden grijpen, waren die van de Griuze Brigade. Wegvliegen en nooit meer terugkomen. Misschien was dat wel de beste oplossing.

Ergens beneden hen klonk het geluid van een deur die dicht-sloeg. Even later dreunden er voetstappen op de trappen onder hen – en nu kwamen ze snel dichterbij.

‘Ze weten dat we naar boven gaan,’ hijgde Jona. Haar keel voelde als schuurpapier, iedere raspende ademhaling deed pijn. ‘Ik kan echt niet meer. Laat me maar. Ga!’

Kilian gaf geen antwoord, maar greep haar arm en sleurde haar mee de trappen op. Hij keek zo grimmig dat Jona nog banger werd dan ze al was. Ze schreeuwde en stortte zich met alle kracht die ze nog in zich had op de laatste trappen.

149. De voetstappen kwamen steeds dichterbij. 150. Rode vluchtpijlen wezen de weg naar de noodtrap naar het dak van de Sunrise. Jona duwde de deur open. De wind beukte tegen haar aan. Hij rukte aan haar krullen en kleren, blies tranen uit haar ogen. Kilian snoerde zijn rugzak steviger vast, pakte haar arm en trok haar mee naar de rand van het dak.

Even leek de wind te luwen en voelde Jona een vreemde kalmte. Kilian had geen plan. Dit was het einde. Ze keek om zich heen. Ze stonden op eenzame hoogte, omringd door strakblauwe lucht en voortjaggerende wolken. In de verte zag ze door een scheur in het neveldek diep onder hen een streepje zee – of misschien hoopte ze dat maar. Ze had zo graag een keer naar zee gewild. Niets dan water en lucht om je heen, ver van de schaduwen van de stad.

Kilian draaide haar om en trok haar steviger tegen zich aan dan hij ooit had gedaan. Over zijn schouder kon Jona zien hoe de deur openging en de Griuze Brigadiers het dak op renden. Haar lichaam leek open te barsten in een stormachtige

schreeuw. Nee! Ze kon niet vliegen. Ze wilde niet vliegen. Beelden raasden op orkaankracht door haar hoofd. Donkere tunnels, tere roze bloemetjes, vluchten krijsende zwarte vogels, Zalmans oog dat haar medelijdend aankeek. Ach, wijffie.

Ze probeerde zich los te worstelen, maar Kilian klemde haar nog steviger vast. ‘Hou me vast!’ schreeuwde hij in haar oor. ‘Ik laat je niet los!’

Jona sloeg haar armen om hem heen. Voor het eerst. Voor het laatst.

Ze viel achterover in de leegte.

1

Maart – TWEE MAANDEN EERDER

Jona stond op de rand van het dak. De grond was zo'n tweehonderd meter lager, maar die kon ze niet zien. Zoals zo vaak hing er een grijze nevel in de straten van de stad. Overal om haar heen staken gebouwen hun kop boven de mist uit, rij na rij, zo ver ze kon kijken. Tientallen, honderden. Tellen deed ze niet meer.

Een briesje speelde door haar krullen en de zon verwarmde haar gezicht. Hier, op het dak van Sterrenlicht, kon ze ontsnappen aan de schaduwen van de stad. Soms beeldde ze zich in dat ze op een bergtop stond. De flats om haar heen waren andere bergen en de nauwe straten ertussen de ravijnen.

Ze keek naar beneden. De grijze wattendecken onder haar zag er soms zo zacht en uitnodigend uit. Kom maar. Ik vang je op.

‘Je gaat toch niet vliegen, hè?’

Zalman. Hij greep haar shirt en trok haar ruw naar achteren. Ze draaide zich om en keek recht in het ene oog van de klusjesman van Sterrenlicht.

‘Niet zo dicht bij de rand komen, wijffie. Anders zet ik een nieuw slot op de dakdeur. Het bestuur is toch al bang dat er nieuwe vliegers komen. Slecht voor de score van Sterrenlicht. Als ze erachter komen dat ik jou op het dak laat, staan Miepie en ik morgen op straat.’

Jona ging op de rand van de ventilatiekast zitten. ‘Ik ga niet vliegen, niets voor mij.’

Zalman keek haar onderzoekend aan. Jona probeerde haar ogen niet neer te slaan. Ze kon niet voorkomen dat er altijd een klein schokje door haar heen ging als ze hem zag. Het oogwit van zijn ene oog was gelig, met daarin een netwerk van rode riviertjes en een waterig blauw eilandje. Het andere oog was grotendeels bedekt met rimpelig vel. Aan de onderkant glinsterde een wit randje, alsof het blinde oog toch stiekem probeerde naar buiten te gluren. Het enige haar op zijn hoofd groeide uit zijn oren en zijn schedel was bedekt met grillige roze vlekken.

Zalman was de enige bewoner van de -11e verdieping. Zijn eenkamerappartement was weggestopt naast de technische installaties van het gebouw, diep onder de grond. Hij was ook de enige in Sterrenlicht die geen scorebord naast zijn voordeur had. 'Omdat ik toch niet dieper kan zinken,' zei Zalman, maar Jona wist dat dat niet waar was. Er waren genoeg families naar de Onderwijken verplaatst omdat ze zelfs te weinig punten hadden om op de ondergrondse verdiepingen van Sterrenlicht te mogen wonen.

Misschien liet het bestuur Zalman met rust omdat hij in niets leek op de andere Sterrenlichtbewoners. Het laatste wat hij wilde was Bovengronder worden. Hij scharrelde door de gangen, repareerde hier en daar iets, checkte buizen en kabels en als hij daar genoeg van had, groef hij zich in op de -11e verdieping. Haar vader had hem laatst een halfblinde mol genoemd.

Iedereen in Sterrenlicht ging hem uit de weg. Behalve Jona. Zij voelde zich op haar gemak bij hem. Misschien juist omdat hij maar één oog had, net als Nijnok, de knuffel die oma haar bij haar geboorte had gegeven. Zalman kon haar net zo schuin aankijken als Nijnok dat kon, en haar het gevoel geven dat alles wel goed kwam.

Zalman was haar vriend. Haar enige vriend in Sterrenlicht.

‘We verhuizen vandaag naar de 28e verdieping,’ zei Jona.

‘Toe maar. Nog achtentwintig erbij en jullie hebben de top bereikt! Dan mag je het dak niet meer op, wijffie, dan kom je in de risicozone.’ Zalman lachte hard, maar ze wisten allebei dat het niet grappig was. Bijna niemand praatte erover, maar iedereen in de stad kende de verhalen over de vliegers van Radovar. Ook in Sterrenlicht waren er ieder jaar wel een paar – altijd bewoners van de bovenste verdieping. Het bestuur deed er geen mededelingen over, op Sterrennet was niets te lezen, maar het was niet moeilijk om één en één bij elkaar op te tellen. Een veegploeg van de Grijsse Brigade in de straat, een familie die op de Nulstand ging en Sterrenlicht werd uitgezet: dan was het wel duidelijk wat er was gebeurd.

‘Ken je mensen op de 56e? Zenuwlijers zijn het, allemaal. De stress druipt er van de muren. Er is zo weinig doorstroming naar de Bovenwijken dat de meeste families alweer zakken naar een lagere verdieping voordat ze de kans krijgen. Sommige arme donders kunnen daar niet tegen en kiezen liever zelf de snelste route naar beneden. Foutje in het systeem,’ zei Zalman.

Jona haalde haar schouders op. ‘Er zijn wel meer foutjes.’

‘Pas je wel effe op dat je dat niet tegen iedereen zegt, wijffie? Voor je het weet heb je weer minpunten aan je broek. Ga jij nu maar lekker verhuizen!’

‘Kan mij niet schelen dat we hoger gaan wonen,’ zei Jona, ‘maar het is wel fijn dat oma daar een eigen kamer krijgt. Ze snurkt steeds harder.’

‘Hoe oud is jouw oma ook alweer?’

‘Ze wordt volgende week vijfenzeventig. Hoezo?’

Zalman kneep zijn oog stijf dicht en balde zijn vuisten.

‘Hoezo?’ vroeg ze wat dringender.

Zalman deed zijn oog weer open en ontspande zijn handen.

‘Niets,’ zei hij zacht. ‘Verwen haar maar een beetje. En nu

opschieten. Als jullie niet op tijd kunnen verhuizen, missen jullie de Lichtceremonie. Dat kost punten. Wegwezen, jij.'

Jona knikte en stond op. Haar vader en broertje zouden het haar nooit vergeven als ze hun leven op de 28e verdieping zouden beginnen met minpunten.

2

39.187. De cijfers op het scorebord naast de voordeur van Jona's flat knipperden groen. Ernaast stond de verhuisdatum: 11 maart. Vandaag. En +4. Iedereen mocht zien dat de familie Berger genoeg punten had verzameld om vier verdiepingen te klimmen. De deur stond open. De kleine hal stond al vol dozen en zakken met kleding.

'Waar bleef je nou?' Haar moeder kwam de woonkamer uit met een stapel boeken in haar handen.

Jona haalde haar schouders op. 'Gewoon.'

'Verdorie, Jona! Je weet toch dat we moeten opschieten omdat we anders te laat komen op de Lichtceremonie?'

'Ik ben er nu toch?'

'Waar was je?'

'Wil je dat ik ga inpakken of met je blijf praten? Dan ben ik nooit op tijd klaar.'

Jona zag hoe haar moeder haar ogen tot spleetjes kneep. Ze zette een stapje naar achter.

'Jona?' De zachte stem van oma klonk uit de woonkamer.

'Hoi oma!' riep Jona en ze liep langs haar moeder naar de kamer die ze had gedeeld met Jimmy en oma. Alleen haar spullen stonden er nog, en de meubels, want die hoorden bij het appartement en bleven achter. Jimmy was er gelukkig niet. Die hing vast met z'n vrienden op de skatebaan op de 9e verdieping. Soms kon ze zich niet voorstellen dat ze dezelfde ouders hadden. Ze verschilden als dag en nacht. Jimmy vond alles best, had altijd groepen vrienden om zich heen en klaagde nooit dat hij niet naar buiten mocht. Sterrenlicht leek groot genoeg voor hem. Je kon er wonen, naar school, sporten, gamen, naar de film, snoep kopen. Meer had Jimmy kennelijk niet nodig.

Misschien kwam het doordat hij drie jaar jonger was dan Jona: hij was pas vier toen ze weg moesten uit het dorp. Hij herinnerde zich vast niet meer dat ze daar konden buitenspelen wanneer ze wilden. Dat hun ouders heel ander werk deden. Hun moeder was lerares geweest, tot het dorp leegliep en de school sloot. Haar vader verkocht computers en volgde in de avonduren een studie programmeren. Nu stonden ze al zeven jaar aan de lopende band in de fabriekshallen van Sterrenlicht. Rob en Marly Berger produceerden net als het grootste deel van de andere Sterrenlichtbewoners microchips voor Com-View, het grootste techbedrijf ter wereld. Vijf dagen per week – en vaak zelfs zes, want overwerk leverde extra veel punten op voor de familiescore.

Jimmy wist vast ook niet meer dat ze in het dorp geen scorebord naast hun voordeur hadden. Dat ze zelfs nog nooit hadden gehoord van een familiescore, dat je nooit minpunten kreeg. Zelfs niet als je je voetbal door een raam traptte of een kikker in de klas losliet. Hij was opgegroeid als een Sterrenkind. Hij wist niet beter. Zijn geluk. Of niet, daar was Jona nog niet uit.

Snel propte Jona haar kleren in de zakken die klaarlagen op haar bed. Boeken en papieren veegde ze met een zwaai van haar plank in een doos. De foto van hun oude huis haalde ze voorzichtig van de muur. Ze legde hem boven in de schoenen- doos met haar spulletjes uit het dorp. Gladgepolijste steentjes uit de sloot, haar eerste en enige schoolrapport van de dorps- school, een gedroogde salamander, een foto waarop ze samen met haar vriendinnetje Celia in de plassen stampte. Waar zou Celia zijn? Misschien zat ze wel vlakbij. Niet dat dat wat uit- maakte, want contact met mensen in andere gebouwen was onmogelijk in Radovar. Celia kon net zo goed op de maan zit- ten.

Als laatste rolde ze haar beddengoed met kussen en al op en stopte het in een vuilniszak. Ze legde haar oude knuffel erbovenop. Het ene oog van het konijn staaarde haar aan. 'Sorry, Nijnok,' zei ze terwijl ze de zak dichtknoopte. 'Daar gaan we weer.'

Dit was de zevende verhuizing van de familie Berger in zeven jaar tijd. De eerste herinnerde Jona zich het best. De beelden van hun vertrek uit het dorp waren in haar ziel geëtt. Haar broertje op de grote koffier in hun volgeladen bolderkar, waarmee ze vroeger gingen picknicken. Zij, die zulke zere voeten had dat ze ook probeerde erop te klimmen. Haar vader die haar er weer aftrok omdat ze al zeven was en best zelf kon lopen. Oma, die haar hand had gepakt. De grijsheid van de stad: de straten, de nevel, de hoge stenen torens met kleine raampjes. Haar moeder had uitgelegd dat daar mensen in woonden. Voor een van de torenramen had een meisje gestaan. Ze had gezwaaid omdat ze dacht dat ze misschien wel vriendinnen konden worden. Maar daarna had het nog drieënzestig torens geduurd voor ze bij het Stadskantoor kwamen.

Daar was een lange rij mensen geweest, een vrouw met een snor achter een bureau, harde stoelen waarop ze in slaap viel. Maar het scherpst herinnerde ze zich hoe blij ze was toen haar vader haar wakker schudde en riep: 'We gaan naar huis!' Hoe ze dacht aan de schommel in de boom, de sloot met visjes, het dakraam van haar kamer waardoor ze 's nachts stiekem naar de maan keek. Maar haar vader had met een mapje papieren gezwaaid en gezegd: 'We hebben geluk, we zijn geplaatst in een Tussenwijk. Gebouw Sterrenlicht in de Ruimtewijk. Vanaf nu wordt alles anders.'

Daar had hij gelijk in gekregen. Niets was daarna nog hetzelfde.

'Sta je te suffen? Ben je al klaar met inpakken?' Haar moeder stond in de deuropening van de slaapkamer. Jona wees naar de volle zakken en dozen.

‘Mooi. We brengen de boel zo naar boven, je vader en Jimmy zijn vast begonnen met de eerste lading. Daarna gaan we meteen door naar de Lichtceremonie. Zeven Bovengronder-families tegelijk! Vooral de familie Keller zal wel dolgelukkig zijn dat ze eindelijk bovengronds kunnen,’ zei Marly. ‘Hoelang heeft dat nou geduurd, vijf jaar? Ik moet er niet aan denken dat wij zo lang in dat donkere hol hadden moeten leven.’

Jona gaf geen antwoord. Haar moeder wist verrekke goed dat de familie Keller precies vijf jaar, vier maanden en twee weken op een ondergrondse verdieping had gewoond. Dat wist heel Sterrenlicht. Iedere vrijdag telde het bestuur de punten van alle families en werden de familiescores bekendgemaakt op Sterrennet. De familiescore was een ingewikkelde optelsom van punten voor werkprestaties, schoolcijfers, bonussen voor vrijwilligerswerk en ander toegewijd gedrag. Minus de minpunten natuurlijk.

De familie Keller had een nieuw record gevestigd: nog nooit had een familie zo lang aan één stuk op een min-verdieping gewoond in Sterrenlicht. Sinds een paar jaar werden er zelfs weddenschappen afgesloten: zou het de Kellers deze week lukken om Bovengronder te worden? Maar steeds als de familie Keller bijna voldoende punten had om naar boven te kunnen verhuizen, gebeurde er iets waardoor hun puntenaantal zakte. Er was geen familie in het gebouw waarvan de score beter werd gevolgd dan die van de Kellers.

‘Jij zit toch met die jongen van hen in de klas? Lars of zo?’

‘Mats. Dat weet je best.’

‘Ja, die. Is hij een rotzooischopper?’

‘Nee hoor, een heel gewone jongen. Beetje saai.’ Mats zou wel flink wat minpunten hebben gescoord met zijn onvoldoendes en grote mond, maar dat hoefde haar moeder niet te weten.

‘Mats saai? Ha-ha, net als de rest van de familie Keller, zeker.’

Ik ben in ieder geval blij dat jij en Jimmy zo je best doen voor onze familie. We mogen ons gelukkig prijzen met jullie,' zei Marly. Ze was op oma's afgehaalde bed gaan zitten en staarde uit het slaapkamerraam. Niet dat er buiten veel te zien was. De contouren van Maanstraal, dat van Sterrenlicht werd gescheiden door een nauwe binnenplaats, schemerden vaag door de nevel van zeemist en fabrieksrook die zo vaak als een verstikkende deken over de stad lag.

Marly wendde haar blik af van het raam en klopte op het matras. 'Kom eens naast me zitten.' Jona liet zich onwillig naast haar moeder zakken.

'Ik weet dat het niet altijd makkelijk voor je is in Sterrenlicht. Maar je weet dat we geen keus hadden. En moet je zien hoe snel we hier opklimmen! Voor je het weet zitten we in een Bovenwijk en zijn we net zo vrij als vroeger in het dorp. We moeten nog even doorzetten.'

'Hoelang? Een jaar of tien? Jammer dat oma dat niet meer meemaakt.'

Even dacht Jona dat haar moeder haar een klap zou geven. Die balde haar handen zo hard tot vuisten dat de knokkels wit werden. Jona schoof een beetje naar achter, maar haar moeder zuchtte alleen maar en spreidde haar vingers.

'Ik weet dat oma de vrijheid van het dorp heel erg mist. Jij lijkt op haar, Jona. Jullie zijn fladderaars, jullie moeten de wind voelen. Denk je dat ik het niet vreselijk vind om dat te zien? Maar oma weet heel goed wat het beste is voor de familie, daar heeft ze alles voor over.'

'Zelfs haar leven?'

'Jij overdrijft altijd zo! Jij herinnert je alleen maar de bloemen, de visjes, je vriendinnetjes in het dorp. Maar we hadden daar niets meer, Jona. Geen werk, geen eten, geen toekomst. We zaten als ratten in de val. Weet je dat niet meer?'

'We hadden toch ergens anders heen kunnen gaan? Er moeten

betere plekken in Radovia zijn dan deze. Dat kan nog steeds.'

'Nee, je snapt het niet. We kregen maar één kans op een huis en werk in Radovar. Als we die niet hadden gegrepen, was je nu veel slechter af geweest. Dan waren we in een van de Onderwijken geplaatst. Hadden we in de Nulstand moeten beginnen. Had je dat gewild?'

Jona zei niets. Ze bewoog niet toen haar moeder haar hand greep. 'Probeer wat vaker de mooie kanten te zien, Jona. Weet je nog de dag dat wij Bovengronders werden? Het was een van de mooiste dagen van mijn leven.' Marly klonk bijna dromerig.

Logisch, dacht Jona, dat je blij bent als je eerst twee jaar in het duister van de ondergrondse verdiepingen moet wonen. Maar ze zei: 'Voor mij ook. Ik werd negen die dag.'

'Dat is waar ook!' riep haar moeder. 'Je kreeg twee cadeaus: een huis boven de grond én een feest!'

Jona dacht aan de Lichtceremonie die voor hen werd gehouden. Ze mochten samen met andere families op een podium staan, er was taart, hun namen gleden over de lichtkranen in het gebouw en ze kregen zelfs een cadeau: een speciale bril om hun ogen te beschermen tegen het licht. Ze herinnerde zich hoe ze de hele dag wel wilde dansen en tegen iedereen riep: 'En ik ben ook nog jarig vandaag!' Tot haar vader haar erop wees dat ze niet zo aan zichzelf moest denken. Het was een feestdag van hen allemaal, niet alleen van haar. Daarna hield ze haar mond.

'Ja, dat was een bijzondere verjaardag,' zei Jona tegen haar moeder. Ze stond op en pakte de schoenendoos. 'Kunnen we gaan?'